

ÖLÇME, DEĞERLENDİRME VE SINAV HİZMETLERİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

TÜRKİYE YÜZYILI MAARİF MODELİ ÖĞRENME ETKİNLİKLERİ

10. Sınıf TARİH

CEVAP ANAHTARI

İÇİNDEKİLER

3

TAR.10.3.1. 1453-1683 yılları arasındaki siyasi ve askerî mücadelelerin Osmanlı Devleti'nin cihan devleti hâline gelmesindeki rolüne ilişkin özgün fikirler üretebilme

- a) 1453-1683 yılları arasındaki siyasi ve askerî mücadeleleri belirler.
- b) 1453-1683 yılları arasındaki siyasi ve askerî mücadeleler ile Osmanlı Devleti'nin cihan devleti hâline gelmesini ilişkilendirir.
- c) 1453-1683 yılları arasındaki siyasi ve askerî mücadelelerin sonucunda bir cihan devleti hâline gelen Osmanlı Devleti'nin politikaları hakkında özgün bir içerik oluşturur.

7

TAR.10.3.2. 1453-1683 yılları arasında Osmanlı Devleti'nin yönetim ve ordu yapısında meydana gelen değişim ve sürekliliğe ilişkin kaynakları yorumlayabilme

- a) 1453-1683 yılları arasında Osmanlı Devleti'nin yönetim ve ordu yapısında meydana gelen değişim ve sürekliliği kaynaklar üzerinden inceler.
- b) 1453-1683 yılları arasında Osmanlı Devleti'nin yönetim ve ordu yapısında meydana gelen değişimle ilgili farklı kaynaklardaki bilgileri tablo yaparak gösterir.
- c) 1453-1683 yılları arasında Osmanlı Devleti'nin yönetim ve ordu yapısında meydana gelen değişimleri birden çok kaynaktaki kanıtlara dayanarak ifade eder.

11

TAR.10.3.3. Avrupalıların sömürgeci politikalarının etkilerini tarihsel bağlamı içerisinde değerlendirebilme

- a) Avrupalıların sömürgeci politikalarını kaynaklara dayanarak çözümler.
- b) Avrupalıların sömürgeci politikalarıyla ilgili olarak dönemin koşullarını fark eder.
- c) Avrupalıların sömürgeci politikalarının günümüze etkilerini açıklar.
- ç) Avrupalıların sömürgeci politikalarının etkilerini dönemin koşulları içinde açıklar.

16

TAR.10.3.4. 1453-1683 yılları arasında Osmanlı Devleti'nde gerçekleşen önemli isyanların neden ve sonuçlarını müzakere edebilme

- a) 1453-1683 yılları arasında Osmanlı Devleti'nde gerçekleşen önemli isyanların neden ve sonuçları konusunda bireylerin farklı görüşlerde olabileceğini fark eder.
- b) 1453-1683 yılları arasında Osmanlı Devleti'nde gerçekleşen önemli isyanların neden ve sonuçları konusunda kendi görüşüyle diğer bireylerin görüşlerini karşılaştırır.
- c) 1453-1683 yılları arasında Osmanlı Devleti'nde gerçekleşen önemli isyanların nedenlerine ilişkin mevcut görüşlerden hareketle dönemin şartlarını göz önünde bulundurarak isyanların önlenmesine yönelik olası çözümler önerir.
- ç) 1453-1683 yılları arasında Osmanlı Devleti'nde gerçekleşen önemli isyanların neden ve sonuçlarına ilişkin farklı görüş ve düşünceleri değerlendirerek kendi görüşünü gözden geçirir.
- d) 1453-1683 yılları arasında Osmanlı Devleti'nde gerçekleşen önemli isyanları ve bunlara karşı alınan önlemlere ilişkin farklı görüş ve düşünceleri değerlendirerek grubun görüşünü ifade eder.

20

TAR.10.3.5. 1453-1683 yılları arasında Osmanlı Devleti'nde bilim, kültür, eğitim ve sanat alanlarında ortaya çıkan gelişmelere ilişkin oluşturduğu özgün ürünleri paylaşabilme

- a) Araştırmasında belirlediği kaynaklardan 1453-1683 yılları arasında bilim, kültür, eğitim ve sanat alanlarında ortaya çıkan gelişmelere ilişkin bilgi toplar.
- b) 1453-1683 yılları arasında bilim, kültür, eğitim ve sanat alanlarında ortaya çıkan gelişmelere ilişkin belirlediği kaynakları inceleyerek araştırmasına dair bilgileri tespit eder.
- c) 1453-1683 yılları arasında bilim, kültür, eğitim ve sanat alanlarında ortaya çıkan gelişmelere ilişkin kullanacağı kaynakların sınırlılığını sorgular.
- ç) 1453-1683 yılları arasında bilim, kültür, eğitim ve sanat alanlarında ortaya çıkan gelişmelere ilişkin kaynaklardan araştırmasına uygun olarak belirlediği bilgileri yorumlar.
- d) 1453-1683 yılları arasında bilim, kültür, eğitim ve sanat alanlarında ortaya çıkan gelişmelere ilişkin kanıtlara dayanarak oluşturduğu araştırmasını paylaşır.

CİHAN DEVLETİ OSMANLI

A. Aşağıdaki haritaları dikkatle inceleyiniz ve soruları cevaplayınız.

Harita: XV. Yüzyılın ilk yarısında Osmanlı Devleti'nin sınırları

Harita: XVI. Yüzyılda Osmanlı Devleti'nin sınırları

1. İki haritayı karşılaştırarak 1453-1683 yılları arasında Osmanlı Devleti'nin siyasi ve askerî faaliyetleri sonucunda hangi yönlerde ve hangi bölgelerde genişleme yaşandığını belirleyiniz.

İlk haritada XV. yüzyılın başlarında Osmanlı Devleti'nin daha çok Anadolu'nun batısı ve Balkanların bir kısmında hâkim olduğu görülmektedir. İstanbul henüz alınmamış, Anadolu'da bazı beylikler ve Karadeniz kıyılarında farklı siyasi güçler bulunmaktadır.

İkinci haritada ise XVI. yüzyılda Osmanlı Devleti'nin çok geniş coğrafyaya yayıldığı görülmektedir. Bu iki harita karşılaştırıldığında 1453–1683 yılları arasında şu yönlerde ve bölgelerde genişleme yaşanmıştır:

Batı ve Kuzeybatı yönünde (Avrupa): Balkanların tamamına yakını Osmanlı hâkimiyetine girmiştir. Macaristan'ın büyük bölümü fethedilmiş, sınırlar Orta Avrupa'ya kadar ilerlemiştir.

Doğu yönünde (Anadolu ve Kafkasya): Doğu Anadolu tamamen Osmanlı topraklarına katılmıştır. Gürcistan ve Kafkasya'ya kadar ilerleme sağlanmıştır.

Güney ve Güneydoğu yönünde (Orta Doğu): Suriye, Filistin, Mısır ve Irak Osmanlı hâkimiyetine girmiştir.

Güneybatı yönünde (Kuzey Afrika): Mısır'ın fethinden sonra Libya, Tunus ve Cezayir Osmanlı topraklarına katılmıştır.

Denizlerde genişleme: Karadeniz, Ege Denizi ve Doğu Akdeniz büyük ölçüde Osmanlı kontrolüne geçmiştir.

2. Osmanlı Devleti'nin XVI. yüzyıldaki bu sınırları, devletin kara ve deniz gücünü nasıl etkilemiştir? Bu durumu harita üzerindeki coğrafi yayılımı dikkate alarak açıklayınız.

XVI. yüzyılda Osmanlı Devleti'nin sınırları Avrupa, Asya ve Afrika kıtalarına yayılmıştır. Bu geniş coğrafya devletin hem kara hem de deniz gücünü önemli ölçüde artırmıştır.

Kara gücü açısından: Osmanlı Devleti Orta Avrupa'dan Basra Körfezi'ne kadar uzanan geniş topraklara sahip olmuştur. Önemli ticaret yolları (İpek ve Baharat yolları) Osmanlı kontrolüne geçmiştir. Farklı bölgelerden asker toplanmış ve güçlü bir kara ordusu oluşturulmuştur. Stratejik şehirler (İstanbul, Budin, Kahire, Bağdat gibi) devletin askerî ve siyasi gücünü artırmıştır.

Deniz gücü açısından: Karadeniz büyük ölçüde Osmanlı gölü hâline gelmiştir. Ege Denizi ve Doğu Akdeniz'de üstünlük sağlanmıştır. Kuzey Afrika kıyılarının kontrol altına alınmasıyla Akdeniz'de etkili bir deniz gücü ortaya çıkmıştır. Önemli liman şehirleri sayesinde ticaret gelişmiş, donanma güçlenmiştir.

Haritadaki yayılıma bakıldığında Osmanlı Devleti hem kara hem de deniz yollarını kontrol eden bir güç hâline gelmiştir. Bu durum Osmanlı'yı XVI. yüzyılda dünyanın en güçlü devletlerinden biri yapmıştır.

B. Aşağıdaki tabloda verilen bilgilerin hangi döneme ait olduğunu ilgili kutucuklara işaretleyiniz.

Gelişmeler	Fatih Sultan Mehmet	II. Bayezid	Yavuz Sultan Selim	Kanuni Sultan Süleyman
Cem Sultan Olayı		✓		
İspanya (Endülüs) ile ilk diplomatik münasebetlerin başlaması		✓		
İstanbul'un Fethi	✓			
Hadimü'l-Haremeyn ünvanının kullanılmaya başlanması			✓	
Otlukbeli Savaşı	✓			
Topkapı Sarayının inşasına başlanması	✓			
Belgrad'ın Fethi				✓
İspanya'daki Yahudilerin Osmanlı ülkesine getirilmesi		✓		
Karadeniz'in Türk gölü hâline gelmesi	✓			
Mısır Seferi			✓	
I. Viyana Kuşatması				✓
Preveze Deniz Savaşı				✓
1533 Osmanlı İle Avusturya arasında İstanbul Antlaşması'nın imzalanması				✓
Şahkulu İsyanı		✓		
Avusturya Arşidükü'nün Osmanlı sadrazamına denk sayılması				✓
Garp Ocakları adıyla bilinen Cezayir ve Trablusgarp'ın Osmanlı hâkimiyetine girmesi				✓
Mohaç Meydan Savaşı				✓
Şah ünvanının kullanılmaya başlanması			✓	
Kırım'ın Fethi	✓			
Memlûk Devleti'ne son verilmesi			✓	

C. Aşağıdaki tabloda Osmanlı Devleti'nin gerçekleştirdiği önemli fetihler ve seferler verilmiştir. Her bir fetih veya seferin amacını, sonuçlarını ve Osmanlı Devleti'nin dış politikasına etkilerini araştırarak tabloya yazınız. Bilgileri ders kitabınızdan veya güvenilir kaynaklardan yararlanarak doldurunuz.

Fetih / Sefer	Amaç	Sonuç	Dış Politikaya Etkisi
İstanbul'un Fethi			
Balkan Fetihleri (Sırbistan, Bosna, Macaristan)			
Doğu Seferleri (Safevîler)			
Akdeniz Seferleri (Kıbrıs, Rodos, İnebahtı)			
I. Viyana Kuşatması			

Araştırmanız sonucunda elde ettiğiniz bilgileri kullanarak çalışmanızı aşağıdaki seçeneklerden birine göre hazırlayınız. Çalışmanızda Osmanlı Devleti'nin cihan devleti hâline gelmesinde bu gelişmelerin rolünü açık ve anlaşılır biçimde ortaya koyunuz.

- Araştırmanızla ilgili bir kavram haritası hazırlayınız.
- Araştırmanızla ilgili 1 sayfalık analiz raporu hazırlayınız.
- Araştırmanızla ilgili bir zaman çizelgesi hazırlayınız.
- Araştırmanızla ilgili 5 dakikalık bir sunum hazırlayınız.

OSMANLI DEVLETİ KLASİK DÖNEMDE YÖNETİM VE ORDU

Osmanlı Devleti'nde devlet teşkilatı bir anda ortaya çıkmamış bünyesinde değişim ve sürekliliği barındıran kesintisiz bir süreç içinde meydana gelmiştir. 1453'ten sonra Fatih Sultan Mehmet tarafından yayımlanan Fatih Kanunnamesi ile yönetim teşkilatı yeniden organize edilerek sağlamlaştırılmıştır. Bu kanunname sayesinde daha önce gelenek hâlinde uygulanan kurallar yazılı hâle getirilmiş ve devlet düzeni daha sistemli bir yapıya kavuşturulmuştur. Osmanlı Devleti, saltanata dayalı, monarşik bir düzene sahiptir. Padişah, devletin ve toprakların tek hâkimi ve Osmanlı hanedanının başı olarak meşruiyet kazanmıştır. Fatih Dönemi'nde gücün merkezde toplandığı bir yapı oluşturulmuş ve merkezî otorite güçlendirilmiştir.

Fatih Kanunnamesi ile devlet görevlilerinin yetkileri, rütbeleri, maaşları ve görev alanları belirlenmiştir. Böylece yönetim daha düzenli hâle gelmiştir. Dîvân-ı Hümâyûn devlet işlerinin görüşüldüğü temel kurum olmaya devam etmiştir. Divan teşkilatının başlıca görevleri; hassa ordusunun ve sarayın masrafları için toplanan gelirleri takip etmek, savaş süreçlerini ve dış ilişkileri yürütmek, kanunları uygulamak ve idari düzeni korumaktır. Fatih Sultan Mehmet Dönemi'nden itibaren padişahlar divan toplantılarına doğrudan katılmamış divan başkanlığını veziriazama bırakmıştır. Ancak son karar yetkisi yine padişaha ait olmuştur. Hanedan yapısında da önemli düzenlemeler yapılmıştır. Fatih Kanunnamesi ile tahtın, devlet düzeni ve nizam-ı âlemin korunması amacıyla hükümdarın mutlak yetkisine bırakıldığı ve merkezî otoritenin güçlendirilmesinin esas alındığı ifade edilmiştir. Bu uygulama, devlet düzenini koruma amacı taşımıştır.

XVI. yüzyılın sonlarına doğru hanedan sisteminde yeni değişiklikler ortaya çıkmıştır. III. Mehmet Dönemi'nde şehzadeleri sancağa gönderme uygulaması kaldırılmış, I. Ahmet sancak tecrübesi olmadan tahta çıkmıştır. Bu dönemde hanedanın en yaşlı ve en olgun üyesinin tahta çıkması esasına dayanan ekber ve erşed sistemi devreye girmiştir. Böylece taht mücadeleleri yerine daha düzenli bir veraset sistemi uygulanmaya başlanmıştır.

Ordu yapısında ise hem değişim hem süreklilik yaşanmıştır. Osmanlı ordusu kapıkulu askerleri ve eyalet askerlerinden oluşmaya devam etmiştir. Fatih Dönemi'nde devşirme sistemine dayalı askerî yapı güçlendirilmiştir. Fatih, veziriazamlarını devşirme sistemi içinden seçtiği gibi idarenin her kademesinde de devşirme sistemiyle yetişmiş kişileri kullanmıştır. Bu durum, askerî ve idari kadroların padişaha bağlılığını artırmıştır. Divan toplantılarında "sefer öncesi asker ve teçhizat ihtiyacının karşılanması" gibi askerî konular görüşülmüş ve savaş hazırlıkları planlı bir şekilde yapılmıştır. Ancak XVI. yüzyılın ikinci yarısından itibaren savaşların uzun sürmesi ve sınırların merkezden uzaklaşması nedeniyle padişahın ordunun başında bulunması zorlaşmıştır. Bu nedenle ordunun başında komutanlık görevini veziriazam üstlenmiştir.

Etkinlik için önerilen kaynaklar:

- Armağan, Abdülatif. "Klasik Dönemde Osmanlılarda Devlet Yönetim Anlayışına Dair Bazı Düşünceler." Akademik Bakış Dergisi, Sayı 21, 2010, s. 1–17.
- Börekçi, G. (2009). İnkirâzın Eşiğinde Bir Hanedan: III. Mehmed, I. Ahmed, I. Mustafa ve 17. Yüzyıl Osmanlı Siyasî Krizi. Dîvân Disiplinlerarası Çalışmalar Dergisi. 14(26), 45-96.

A. Aşağıdaki soruları verilen metin ve önerilen kaynakları dikkatlice inceleyerek cevaplayınız.

1) Osmanlı Devleti'nin yönetim anlayışında süreklilik gösteren özellikler nelerdir?

Osmanlı Devleti'nin yönetim anlayışında en önemli süreklilik unsuru merkezî otoritenin korunmasıdır. Devlet, saltanat sistemiyle yönetilmeye devam etmiş; padişah hem hanedanın başı hem de devletin mutlak hâkimi olarak varlığını sürdürmüştür. Fatih Kanunnamesi ile kurallar yazılı hâle getirilmiş olsa da padişahın son karar mercii olması değişmemiştir. Bir diğer süreklilik unsuru Dîvânî-ı Hümâyûn'un devlet işlerinin görüşüldüğü temel kurum olarak varlığını sürdürmesidir. Divan savaş kararları, mali düzenlemeler, idari işler ve dış politika gibi konularda faaliyet göstermeye devam etmiştir. Ayrıca kanunlara dayalı yönetim anlayışı ve devlet düzeninin korunması amacı (nizam-ı âlem düşüncesi) Osmanlı siyaset geleneğinde süreklilik göstermiştir.

2) Osmanlı Devleti'nin ordu yapısında hangi temel unsurlar varlığını sürdürmüştür?

Osmanlı ordusunda temel yapı, kapıkulu askerleri ile eyalet askerlerinden oluşan sistemin devam etmesidir. Kapıkulu ocakları (özellikle Yeniçeriler) merkez ordusunun temel gücü olmaya devam etmiş; eyalet askerleri ise tımar sistemi bünyesinde savaşlara katılmıştır. Devşirme sistemine dayalı asker yetiştirme uygulaması da uzun süre varlığını sürdürmüştür. Ayrıca savaş öncesi hazırlıkların Divanda planlanması, askerî teşkilatın devlet yönetimiyle bağlantılı şekilde işlemesi de süreklilik gösteren bir özelliktir.

3) Osmanlı veraset sisteminde XVI. yüzyıl sonlarında hangi değişiklik yaşanmıştır?

XVI. yüzyılın sonlarına doğru veraset sisteminde önemli bir değişiklik yaşanmıştır. Daha önce uygulanmakta olan sancağa çıkma usulü kaldırılmıştır. III. Mehmet Dönemi'nde şehzadelerin sancağa gönderilmesi uygulamasına son verilmiş, I. Ahmet sancak tecrübesi olmadan tahta çıkmıştır. Bu dönemde ekber ve ersed sistemi benimsenmiş ve hanedanın en yaşlı ve en olgun üyesinin tahta geçmesi esas alınmıştır. Böylece kardeş katli uygulaması fiilen sona ermiş ve taht mücadelelerinin azaltılması hedeflenmiştir.

4) Osmanlı Devleti'nde XVI. yüzyılın ikinci yarısından itibaren askerî komuta yapısında görülen değişimin devlet yönetimi ve merkezî otorite açısından doğurabileceği sonuçları değerlendiriniz.

XVI. yüzyılın ikinci yarısından itibaren savaşların uzun sürmesi ve sınırların genişlemesi nedeniyle padişahların ordunun başında sefere çıkması zorlaşmıştır. Bu durum nedeniyle padişah askerî komuta görevini veziriazama bırakmıştır. Bu değişim, kısa vadede devlet işlerinin merkezde düzenli yürütülmesini sağlamış olabilir; ancak uzun vadede padişahın asker üzerindeki doğrudan otoritesinin zayıflamasına yol açmıştır. Veziriazamın hem askerî hem de siyasi gücünün artması, yönetimde farklı güç odaklarının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu durum, özellikle XVII. yüzyılda merkezî otoritenin zaman zaman zayıflamasına zemin hazırlamıştır.

B. Aşağıdaki tablolarda boş bırakılan yerlere uygun ifadeleri yazınız.

Tablo 1: XV. ve XVII. Yüzyıllarda Osmanlı Devleti'nde Yönetimde Değişim ve Süreklilik

Alan	XV. Yüzyıl (Fatih Dönemi)	XVII. Yüzyıl	Değişim / Kısmi Değişim / Süreklilik
Merkezî Otorite	Merkezîyetçi yapı güçlendirildi; padişah otoritesi belirleyicidir.	Merkezî otorite zaman zaman zayıfladı; saray çevresi ve bürokrasi etkili oldu.	Değişim
Padişahın Rolü	Padişah yönetimde aktif ve karar verici konumdadır.	Bazı padişahlar yönetimde daha pasif kaldı.Yetkiler sadrazama bırakıldı.	Değişim
Divan Teşkilatı	Dîvân-ı Hümâyûn devlet işlerinin merkezidir; son karar padişaha aittir.	Dîvân-ı Hümâyûn devam etmekle birlikte sadrazamın etkisi arttı.	Kısmi değişim (işleyişte değişim, kurumda süreklilik)
Kanun ve Hukuk Düzeni	Fatih Kanunnamesi ile örfi hukuk yazılı hâle getirildi.	Hukuki yapı devam etti; ancak uygulamada aksaklıklar görüldü.	Süreklilik (uygulamada değişim)
Veraset Sistemi	Taht mücadelesi açık rekabete dayalıdır.	Ekber ve erşed sistemi uygulanmaya başlandı.	Değişim

Tablo 2: XV. ve XVII. Yüzyıllarda Osmanlı Devleti'nde Orduda Değişim ve Süreklilik

Alan	XV. Yüzyıl (Fatih Dönemi)	XVII. Yüzyıl	Değişim / Kısmi Değişim / Süreklilik
Ordu Teşkilatı	Ordu, kapıkulu askerleri ve eyalet askerlerinden oluşuyordu.	Aynı temel yapı devam etti.	Süreklilik (Temel yapı korundu.)
Kapıkulu Ocakları	Devşirme sistemi güçlendirildi; askerler doğrudan padişaha bağlıydı.	Sayıları arttı ve yönetimde etkileri güçlendi.	Kısmi değişim (Bağılılık sürdü, yönetimdeki etkileri arttı.)
Devşirme Sistemi	Düzenli şekilde uygulanarak nitelikli asker yetiştirildi.	Devam etti ancak bozulmalar ve usulsüz alımlar görüldü.	Kısmi değişim (Sistem sürdü, işleyiş zayıfladı.)
Padişahın Seferlere Katılımı	Padişah ordunun başında sefere çıkardı.	Ordunun başında sefere veziriazam çıkmaya başladı.	Değişim

Araştırma Ödevi

Araştırma ödevinde, Osmanlı Devleti'nin yönetim yapısının temel unsurlarından biri olan Dîvân-ı Hümâyûn ile ordu teşkilatının en önemli kurumlarından biri olan Yeniçeri Ocağı ele alınacaktır.

Dikkat edilecek hususlar:

- Osmanlı Devleti'nin yönetim yapısında Dîvân-ı Hümâyûn'un rolünü ele alınız.
- Osmanlı Devleti'nin ordu yapısında Yeniçeri Ocağını inceleyiniz.
- Dîvân-ı Hümâyûn ve Yeniçeri Ocağındaki değişimlerin ortaya çıkış nedenlerini dönemin siyasi ve askerî şartlarını dikkate alarak açıklayınız.
- En az üç farklı akademik kaynaktan yararlanınız.
- Yazınızı giriş, gelişme ve sonuç bölümlerine uygun olarak 200-250 kelimeden oluşacak şekilde hazırlayınız.

AVRUPA SÖMÜRGEÇİLİĞİ

Avrupalılar, Afrika'nın batı sahillerini Amerika'nın keşfinden önce sömürgeleştirmiş ve insanları köleleştirmeye başlamıştı. Ümit Burnu'nun keşfinden sonra Avrupalıların sömürgeleştirme ve köleleştirme faaliyetleri Hindistan'a yayıldı. İngiltere, Fransa, İspanya, Portekiz ve Hollanda sömürgecilik faaliyetlerini zamanla Asya, Afrika ve Amerika kıtalarının büyük bir bölümüne taşıdı. Askerî ve teknik üstünlüğe sahip olan bu devletler baskı, şiddet ve katliamlarla bu kıtalardaki halkları köleleştirdi ve bu bölgelerin yer üstü ve yer altı zenginliklerini Avrupa'ya taşıdı. Avrupalılar, keşfedilen bölgelerdeki yerli halkı vahşi, barbar ve cahil olarak niteledi. Hristiyanlığı yaymak amacıyla sömürgeleştirdikleri bölgelerdeki insanların inançlarına ve kültürlerine saygı göstermeyerek onların dinî inançlarını, gelenek ve göreneklerini yok ettiler.

İnsan gücüne olan ihtiyaç nedeniyle Avrupa'dan yeni keşfedilen yerlere insan göçü olmuş böylece Avrupa'daki işsizlik sorunu çözülmüş, klasik ticaret yolları önemini yitirmiş, burjuvazi etkisini daha çok hissettirmeye başlamıştır. Zenginlik ölçütü olarak madenlerin miktarı esas alınmış, ekonomik ilişkiler yeni bir boyut kazanmıştır. Amerikan gümüşü ve altını, enflasyonu körükleyerek bankerlerin faaliyetlerini arttırmıştır. Eski Dünya ile Yeni Dünya arasında tropikal hayvan türleri ile mısır, patates, manyok, domates, fasulye, kabak gibi bitkiler yeni ticaret metalleri olmuştur.

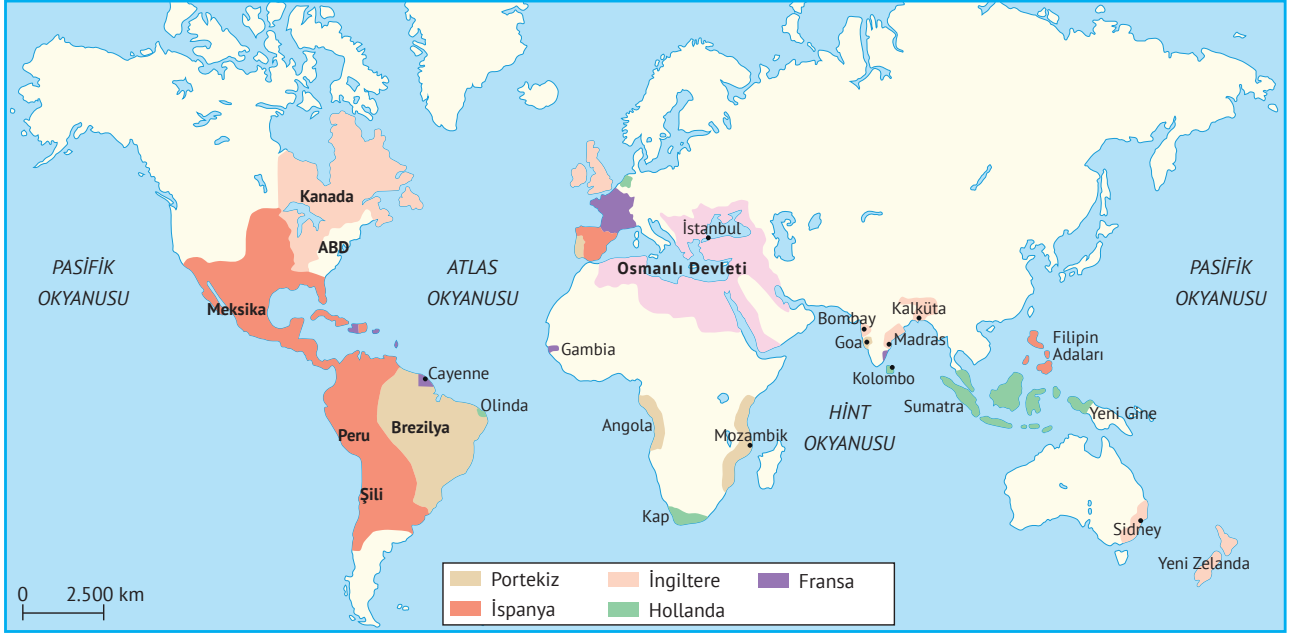
A) Aşağıdaki soruları metni inceleyerek cevaplayınız.

1. Avrupalı devletlerin sömürgecilik faaliyetlerinin temel nedeni nedir? Açıklayınız.

Avrupalı devletlerin sömürgecilik yapmasının temel nedeni ekonomik çıkar elde etmektir. Avrupa devletleri yeni keşfedilen bölgelerin altın, gümüş ve diğer doğal kaynaklarını ele geçirmek, ticaret yollarını kontrol etmek ve ucuz iş gücü sağlamak istemiştir. Ayrıca ekonomik alanda zenginleşmek ve güçlenmek için bu bölgelerde yaşayan insanları köleleştirmişlerdir.

2. Sizce, Avrupalı devletler sömürgecilik faaliyetlerinde bulunmamış olsalardı dünyanın bugünkü durumu nasıl olurdu?

Harita: XVIII. Yüzyılda Sömürgeci Devletler ve Sömürgeleri

B) Haritayı dikkate alarak aşağıdaki soruları cevaplayınız.

1. Aşağıdaki tabloda verilen soruları cevaplayınız.

Soru	Cevap
a) En geniş sömürge alanına sahip iki devlet hangisidir?	İngiltere ve İspanya
b) Sömürgelerin en yoğun olduğu iki kıta hangisidir?	Amerika ve Afrika
c) Sömürgeler daha çok kıyı bölgelerde mi yoksa iç kesimlerde mi yoğunlaşmıştır?	Daha çok kıyı bölgelerinde yoğunlaşmıştır.

2. Aşağıdaki ifadeleri haritaya göre Doğru (D) veya Yanlış (Y) olarak işaretleyiniz.

Her sorunun altına haritadan kanıt göstererek kısa bir gerekçe yazınız.

a) (D) İspanya'nın sömürgeleri ağırlıklı olarak Amerika kıtasında yoğunlaşmıştır.

Gerekçe:

Haritada İspanya'nın sömürgeleri özellikle Orta ve Güney Amerika'da yoğunlaşmıştır.

b) (Y) Portekiz'in sömürgeleri yalnızca Afrika kıtasında bulunmaktadır.

Gerekçe:

Portekiz'in sömürgeleri sadece Afrika'da değil Brezilya (Amerika) ve Asya'da da bulunmaktadır.

c) (D) İngiltere'nin sömürgeleri Asya kıtasında da yer almaktadır.

Gerekçe:

Haritada İngiltere'nin Hindistan gibi Asya bölgelerinde sömürgeleri görülmektedir.

ç) (Y) Fransa'nın sömürge alanları yalnızca Avrupa kıtasında bulunmaktadır.

Gerekçe:

Fransa'nın sömürgeleri Avrupa'da değil Afrika ve Amerika'da bulunmaktadır.

d) (D) Sömürge alanlarının büyük bölümü okyanus kıyısında veya deniz aşırı bölgelerde yer almaktadır.

Gerekçe:

Haritadaki sömürgelerin çoğu denizaşırı bölgelerde ve okyanus kıyılarında yer almaktadır.

e) (D) Afrika kıtasında birden fazla Avrupa devleti sömürge sahibi olmuştur.

Gerekçe:

Afrika kıtasında Hollanda, Fransa, Portekiz devletlerinin sömürgeleri vardır.

f) (D) Hollanda'nın sömürge alanları Asya bölgesinde de bulunmaktadır.

Gerekçe:

Hollanda'nın Malezya ve Endonezya gibi Asya bölgelerinde sömürgeleri bulunmaktadır.

C) Aşağıdaki soruları cevaplayınız.

1. Sömürgecilik faaliyetlerinin Avrupa devletleri arasında nasıl bir rekabete yol açmış olabileceğini açıklayınız.

Sömürgecilik, Avrupa devletleri arasında ekonomik ve askerî rekabeti artırmıştır. Devletler daha fazla toprak ve kaynak elde etmek için birbirleriyle yarışmış ve bu durum zaman zaman savaşlara da neden olmuştur. Sömürgecilik aynı zamanda ticaret yollarını ve dünya ekonomisini kontrol etme mücadelesini de beraberinde getirmiştir.

.....

.....

.....

2. Sömürgecilik faaliyetlerinin Avrupa'nın ekonomik gelişimine katkılarını değerlendiriniz.

Sömürgeler sayesinde Avrupa devletleri altın, gümüş ve çeşitli hammaddeler elde etmiş, ticaret yollarını geliştirmiş ve büyük kazançlar sağlamıştır. Bu durum ticaretin gelişmesine, burjuva sınıfının güçlenmesine ve Avrupa ekonomisinin büyümesine katkı sağlamıştır.

.....

.....

.....

.....

3. Sömürgecilik faaliyetlerinin sömürge altındaki toplumlar üzerindeki iki olası etkisini yazınız.

- Yerli halkların köleleştirilmesi ve zorla çalıştırılması
- Yerli toplumların kültürlerinin ve inançlarının baskı altına alınması

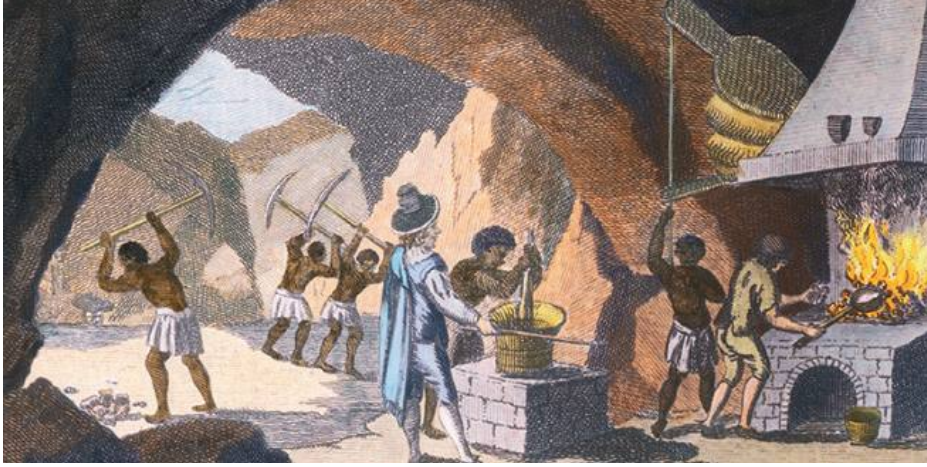
.....

.....

.....

.....

Görsel: Sömürgeleştirilen halkın durumu

D) Görseli dikkate alarak aşağıdaki soruları cevaplayınız.

1. Aşağıdaki tabloda verilen soruları cevaplayınız.

Soru	Cevap
a) Sizce görseldeki insanların çalışmaları nasıl bir ortamda gerçekleşmektedir?	
b) Sizce kimler çalışmaktadır?	
c) Sizce kim denetlemektedir?	
d) Sizce çalışma koşulları hakkında ne söylenebilir?	

2. Bu görsel hangi ekonomik faaliyetle ilişkilendirilebilir?

Bu görsel madencilik faaliyetleri ve değerli madenlerin çıkarılması ile ilişkilendirilebilir. Özellikle sömürge döneminde altın ve gümüş gibi madenlerin çıkarılması için köle emeği kullanılmıştır.

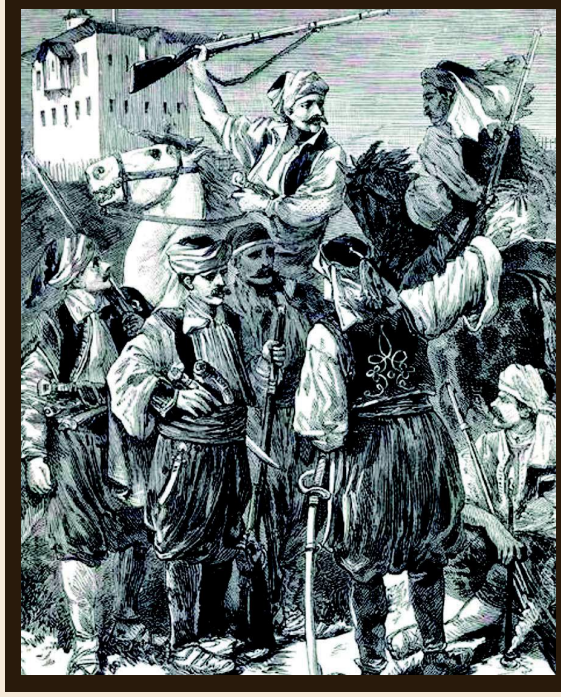
3. Avrupa devletleri neden bu tür üretim alanlarına yönelmiş olabilir?

Avrupa devletleri altın ve gümüş gibi değerli madenlere ihtiyaç duyuyorlardı. Bu madenler Avrupa ekonomisini güçlendiriyordu. Sömürgelerde ucuz veya zorla çalıştırılan iş gücü bulunduğu için üretim maliyeti düşüktü. Bu sayede Avrupa devletleri zenginlik ve güç kazanıyordu.

4. Günümüzde bazı ülkelerin gelişmiş, bazılarının az gelişmiş olmasında sömürgecilik geçmişinin etkisi var mıdır? Açıklayınız.

Evet, vardır. Sömürgecilik döneminde Avrupa devletleri sömürgelerin doğal kaynaklarını ve insan gücünü kullanarak zenginleşmiştir. Buna karşılık sömürge altındaki toplumlar ekonomik ve sosyal açıdan zarar görmüştür. Bu nedenle günümüzde birçok Afrika ve Güney Amerika ülkesi gelişme konusunda zorluk yaşamaktadır.

OSMANLI DEVLETİ'NDE XVII. YÜZYILDA İSYANLAR

Yavuz Sultan Selim Dönemi'nde Bozoklu Şeyh Celâl adında bir kişi mehdilik iddiasıyla Tokat civarında isyan başlatmıştır. Bundan sonraki isyanlar, halk arasında onun adına nispetle Celâli İsyanları olarak anılmaya başlanmıştır. XVI. yüzyılda Anadolu'da hızlı bir nüfus artışı yaşanmış, fetihlerin de azalmasıyla mevcut toprak ve kaynaklar artan nüfusa yetersiz gelmeye başlamış, toplum düzeninde bozulmalar ve Anadolu'da işsiz güçsüz bir kalabalık oluşmuştur. 1591-1595 yılları arasında yaşanan uzun süreli kuraklık da eklenince Anadolu'da Celâli İsyanları tekrar başlamıştır. Haçova Savaşı'nda, Sivas sancakbeyine vekâlet etmiş paralı bir asker olan Karayazıcı'nın devlete karşı isyanı, ilk büyük Celâli İsyanı'dır. Sivas sancak beyi görevinden alınınca işsiz kalan Karayazıcı; tımarları elinden alınan sipahileri, başıboş sekban ve leventleri etrafına toplayarak yağma hareketine başlamıştır. Anadolu toprakları; Karayazıcı, Deli Hasan, Tavi Halil, Kalenderoğlu Mehmed, Canboladoğlu gibi makam peşinde olan Celâli liderlerinin eşkıyalık hareketleriyle talan olmuştur. Celâli İsyanları, devletin para sıkıntısı çekmesini, ürünlerin fiyatlarının yükselmesini ve Anadolu'da sosyal düzenin bozulmasını doğrudan etkilemiştir. Ayaklanmalar, "Büyük Kaçgun" adıyla anılan Anadolu köylüsünün geniş çaplı bir göçe başlamasında etkili olmuştur. Bu göçler sonucunda başta İstanbul olmak üzere büyük şehirler güvenli yerler olmaktan çıkmış, bu şehirlerde asayiş ciddi bir sorun hâline gelmiştir.

Yeniçeri İsyanlarının çoğu İstanbul'da gerçekleşmiştir. Devlet adamları arasındaki iktidar mücadeleleri ve ekonomik sıkıntılar bu isyanların temel sebepleridir. Yeniçeri İsyanları, önemli devlet adamlarının idam edilmesine, liyakatsiz kişilerin üst makamlara getirilmesine, sık sık padişah değişikliklerinin yaşanmasına, merkezî otoritenin sarsılmasına, devlet idaresinin bozulmasına ve yapılmak istenen ıslahatların sonuçsuz kalmasına neden olmuştur.

Metinden hareketle aşağıdaki “Çok Perspektiflilik Tablosu”nu doldurunuz.

Tabloda 1, 3 ve 5. sorulardaki “Cevabım” bölümlerini doldurduktan sonra cevabınızı öğretmeninizin rehberliğinde arkadaşlarınızla paylaşınız.

Arkadaşlarınızın paylaştığı fakat sizin yazmadığınız cevapları “Sınıf Arkadaşlarımla Cevapları” bölümlerine yazınız.

ÇOK PERSPEKTİFLİLİK TABLOSU		
	Cevabım	Sınıf Arkadaşlarımla Cevapları
1. 1453-1683 yılları arasında Osmanlı Devleti’nde görülen isyanların sebepleri nelerdir?	... Cevabınızı arkadaşlarınızla paylaşınız.	...
2. Sizin yanıtınız ile sınıf arkadaşlarınızın cevaplarını bir cümle ile karşılaştırınız.		
	Cevabım	Sınıf Arkadaşlarımla Cevapları
3. 1453-1683 yılları arasında Osmanlı Devleti’nde görülen isyanların sonuçları nelerdir?	... Cevabınızı arkadaşlarınızla paylaşınız.	...
4. Sizin yanıtınız ile sınıf arkadaşlarınızın cevaplarını bir cümle ile karşılaştırınız.		

5. Dönemin şartlarını göz önünde bulundurduğunuzda sizce isyanların önlenmesine yönelik olası çözümler neler olabilir?

Cevabım

Sınıf Arkadaşlarımla
Cevapları

...

...

Cevabınızı arkadaşlarınızla
paylaşınız.

6. Sizin yanıtınız ile sınıf arkadaşlarınızın cevaplarını bir cümle ile karşılaştırınız.

FERMAN PADİŞAHINDIR

Aşağıda Bağdat Seferi'ne (1638-1639) katılmayan tımar sahipleri ile ilgili 938 Numaralı Tımar Tahrir Defteri'nde geçen bir ifade yer almaktadır.

Eğer siz padişah olsaydınız tahrir defterindeki durumla ilgili nasıl bir ferman yazdırırdınız?

Fermanınızı öğretmeninizin rehberliğinde arkadaşlarınızla paylaşınız.

938 Numaralı Tımar Tahrir Defteri'nde geçen bir ifade:

Tımar sahibi, tımarın verimsiz olması nedeniyle yeterli gelir elde edememiş; bu durum sefer yükümlülüklerini yerine getirmesini zorlaştırdığı için tımara gereken ilgiyi göstermemiştir. Ayrıca padişah fermanıyla görevlendirildikleri seferde bu tımar sahiplerinden kimse bulunmamış, tımar sahipsiz kalmış ve bu şekilde boşalmıştır."

Fermanımdır:

BEN KİMİM?

Bu performans görevinde öğrencilerden 1453-1683 yılları arasında Osmanlı Devleti'nde bilim, kültür, eğitim ve sanat alanlarında öne çıkan bazı kişilerle ilgili onların ağzından kendilerini tanıttıkları "Ben Kimim?" adlı bir sunum hazırlamaları, hazırladıkları sunumu sınıf arkadaşlarına sunmaları ve sunumun sonunda arkadaşlarının o kişiyi bulmaları beklenir.

• Akşemseddin, Sabuncuoğlu Şerafeddin, Ali Kuşçu, Molla Hüsrev, Mimar Sinan, Buhurizade Mustafa İtri, Evliya Çelebi ve Nabi ile ilgili sunum yapmak için aşağıdaki "BASİT" adlı uygulama basamaklarını gerçekleştiriniz.

- **Bilgi Topla** (Sunum yapacağınız kişiye ilişkin kaynaklardan bilgi toplayınız.)
- **Ayıkla** (Topladığınız bilgileri inceleyerek sunumunuzda kullanılacak olanları tespit ediniz.)
- **Sınırlılığ** sorgula (Kullandığınız kaynakların eksikleri, yazarının bakış açısı ve bilgilerin kısıtlılığı ile ilgili sorgulama yapınız.)
- **İçeriği Yorumla** (Elde ettiğiniz bilgileri konu ve tarihsel kişi ile ilişkilendirerek yorumlayınız.)
- **Tanıt** (Arkadaşlarınıza hazırladığınız sunumu paylaşınız.)

Çalışmanız esnasında dikkat etmeniz gereken hususlar şunlardır:

- İnternet ortamında "sunum" hazırlama uygulamalarından yararlanınız.
- Araştırma ve inceleme süreçlerinde güvenilir genel ağ sitelerini, kütüphane veri tabanlarını ve akademik platformları kullanınız.
- Sunumunuzda, sunum yaptığınız tarihsel kişi ile ilgili aşağıdaki başlıklara uygun metinler kullanınız.
 - Hangi dönemde, nerede yaşadığı
 - Bilim, kültür, eğitim ve sanat alanlarında hangi çalışmaları ile tanındığı
 - Eserleri ve hizmetleri
 - Tarihteki önemi
 - Onun hakkında yazılan kaynaklara nasıl ulaşılacağı ve kaynakların sınırlılığı ile ilgili değerlendirme
 - Kaynakça
 - Tarihsel kişi ile ilgili sizin yorumunuz ve "Ben Kimim?" sorunuz
- Faydalandığınız kaynakları kaynakçada belirtiniz.
- Sunumunuzu hazırlarken yazım kurallarına dikkat ediniz. Basit ve anlaşılır bir dil kullanınız.
- Sunumunuzu 3 dakika ile sınırlayınız.

[illegible]